

ШЕСТИ МЕЖДУНАРОДЕН СИМПОЗИУМ ЗА ТЪРНОВСКАТА КНИЖОВНА ШКОЛА

През топлите първи дни на красивата търновска есен, от 26 до 28 септември 1994 г., премина Шестият международен симпозиум за Търновската книжовна школа: "Българската литература и изкуство от търновския период в историята на православния свят", чийто организатори бяха Великотърновският университет "Св. св. Кирил и Методий", Научноизследователският център "Търновска книжовна школа" и Институтът за балканистика при БАН — София. В разискванията взеха участие над 70 български учени и 14 чуждестранни слависти и българисти от Германия, Гърция, Македония, Румъния, Русия, Чехия и Югославия. Откриването на симпозиума беше съпроводено с изложба на Димчо Димчевски, студент от Православния богословски факултет. Светлата сила на представените икони бе пренесена в духовните излъчвания на изнесените научни доклади и съобщения.

На откриването приветствия поднесоха проф. д-р Георги Данчев, председател на Организационния комитет, проф. д-р Николай Кочев от Института за балканистика при БАН, Петко Георгиев, кмет на Велико Търново, Негово високопреосвещенство митрополит Григорий, проф. д-р Раля М. Цейтлин от Русия, почетен доктор на ВТУ "Св. св. Кирил и Методий". В словото си ректорът на университета доц. к.и.н. Владимир Попов заяви: "След прочутите старобългарски просветни огнища Плиска, Велики Преслав и Охрид със своята международна значимост се нарежда средновековният Търновград, който се превръща в светилник на православната духовност — на запад от Илирика, а на север — до Океана, както споделя търновският книжовник Григорий Цамблак. От тези пространства на Европа книголюбци и ревнителите на християнската вяра идват в Търновград, за да се учат в православния университет на Патриарх Евтимий".

На пленарното заседание бяха прочетени два доклада: от Т о т ю К о е в — "Богословие на иконите от Великотърновския регион" и от В а с и л к а Т ъ п к о в а - З а и м о в а — "Между Охрид и Търново (Оформяне на църковната и културна политика в Търновска България). Откриването завърши с изпълнение на пианистката Лили Наумова, лауреатка на наши и международни конкурси.

Заседанията на симпозиума продължиха по секции: "Литературознание", "Езикознание", "История и археология", "Изкуствознание и богословие".

В секция "Литературознание" Г е о р г и Д а н ч е в говори за епистографията в книжовното наследство на учениците и последователите на Патриарх Евтимий Търновски. Д и м и т ъ р К е н а н о в разгледа творчеството на Симеон Метафраст и богословските спорове през исихастката епоха, а В е н е т а Я н к о в а и Н е л и В а с и л е в а — "Лествицата" на Йоан Лествичник и типологията на житийния текст. Съдбата на търновските традиции през вековете присъствуваше в редица доклади: на Н а д е ж д а Д р а г о в а — "Духов-

ното и книжовно наследство на Търново у йеросхимонах Спиридон”; на Георги Михайла — “Житието на св. Йоан Нови Сучавски и неговите румънски преводи и преработки”; на Паулина Бойчева — “За един трансилвански преводен вариант на “Житие на св. Петка” от Евтимий Търновски”; на Михайло Георгиевски — “Средновековни книжовни скрипториуми в Македония”; на Георги Поп-Атанасов — “Търновската химнографска школа и македонската писмена традиция”; на Димитриос Гонис — “Търновската книжовна школа в гръцката агиографска и химнографска литература”. От нови гледни точки Лиля Мончева показва ролята на митрополит Киприан в руския културноисторически процес, Римма А. Седова разкри заслугите на митрополит Киприан и Пахомий Серб за агиографския цикъл, посветен на московския светител Петър. Невяна Дончева-Панайотова съобщи за неизвестно (трето) похвално слово за великомъченик Георги Победоносец от Григорий Цамблак, а йеромон. Павел Стефанов — за среднобългарски превод на кръщелния чин в църквата “Св. София” — Константинопол. Светла Гюрова се сприя върху разказите за пренасяне мощите на св. Петка Търновска и св. Иван Рилски като сюжетен и структурен елемент в късните преписи на Евтимиевите жития. Татяна В. Анисимова свърза българските приписки към Хрониката на Константин Манасий във Ватиканския препис с проблема за неговата локализация. Никол Г. Николов сподели свои наблюдения за средновековната българска лирика, а Венелин Грудков — за прехода на един литературен текст за св. Иларион Мъгленски от XIII към XIV в. По своето интересни бяха темите и разсъжденията на Йосиф Мороз — “Някои особености в митологизацията на образа на Понтий Пилат”, на Годор Моллов — “Сватбата” на апокалиптичния змей и неясните места в текста “Видение на пророк Исайя за последните времена”; на Иван Марчевски — “Петър Черноризец и две неизвестни печатни слова (Из историята на търновската редакция на Пролога); на Иван Матев — “Два късни православни паметника от старозагорското “Аязмо”.

В секция “Езикознание” първите доклади бяха върху проблеми на търновската правописна норма: на Ангелина Даскалова — “Евтимиевият правопис и царските грамоти от края на XIV в.”; на Таня Попова — “Правописни и фонетични особености на богослужебната част на Лондонското евангелие”; на Димитър Пандев — “Юсовото писмо в отделни влашко-молдовски ръкописи”. Преводаческата практика на търновските книжовници беше средишна тема за мнозина участници в симпозиума: за Емилия Блахова — “Две слова на Благовещение в превод от IX—X в. и в превод от Търновската школа”; Мария Спасова — “Производни съществителни за означаване на лица в славянския превод на “Слово за Рождество Христово” от св. Григорий Богослов”; Мария Йовчева, Лора Тасева — “Среднобългарският превод на Псевдо-Методиевото Откровение”; Иван Буюклиев

— “За тълкуването на митически и антични мотиви в българския превод на Манасиевата хроника”; Румяна Павлова — “Наблюдения върху Пандектите на Никон Черноризец”; Диляна Атанасова — “Наблюдения върху някои южнославянски преписи на библейската книга “Съдии”. Русин Русinov представи свой опит за периодизация на историята на българския книжовен език. Иван Харалампиев потърси измеренията на езиковите “компромиси” в произведенията на писателите от Търновската книжовна школа. Илия Велев проследи развойните тенденции в южнославянската книжнина от XIV в. За езика на дяк Андрей говори Боряна Велчева, а Ангел Давидов — за редките думи в “Житие на Стефан Дечански” от Григорий Цамблак. Николой Ковачев доказва значението на Бориловия синодик като ценен извор за българската антропонимия през XII — XIV в. Пенка Ковачева анализира производните съществителни имена за лица в “Похвално слово за Евтимий” от Григорий Цамблак. Раля М. Цейтлин обобщи резултатите от методика за възстановяване на изгубеното по материали от 17 старобългарски ръкописи с данни от среднобългарски източници.

Разнообразни като проблематика бяха изнесените доклади в секция “История и археология”: “За владетелските инсигнии през Второто българско царство” от Георги Атанасов, “Политико-идеологически аспекти на международното влияние на Търновград през XIII — XIV век” от Иван Лазаров, “Синодикът на цар Борил и Законникът на крал Душан — образци на правната култура на южните славяни” от Албена Иванова, “Историческите личности в българското агиографско творчество от XIII — началото на XV в.” от Бистра Николова. Василка Тъпкова-Займова изясни някои черти от политиката на Търновска България в областта на културата. Радивой Радич характеризира църковната политика на император Йоан V Палеолог, а Ханс-Дитер Дьопман — отношенията на православна България с Рим през XIII в. За дипломатическата мисия на цар Иван Срацимир в Търново през 1395 г. говори Йордан Андреев, а Илка Петкова — за житието на Стефан Дечански и някои проблеми, свързани с народностното самосъзнание на автора. Иван Тютюнджиев съобщи за непубликувано гръцко житие на св. Иван Рилски от XIX в., Стефан Йорданов — за фолклорно-митологичната основа на някои реалии в съчиненията с географски характер на Константин Костенечки (Фисон-Дунав), Пламен Павлов — за историческите реалии на средновековната повест “Българската царкиня Персика”. Николой Кочев посвети доклада си на значението на понятията праксис и теория при исихастите. Михаил Ю. Неборски постави делото на митрополит Киприан в контекста на антилатинската полемика в Русия. Археологическата проблематика бе широко застъпена в изложенията на Виолета Димова — “Църковни сгради от XIII — XIV в. във Велико Търново”; на Теофил Теофолов — “Наблюдения върху църковното строителство в Търнов от предстоличния период”; на Йордан Алексиев — “Манастирите в културно-

просветния живот на Търновград”; на Мирко Робов — “Подглазурен монограм на Теодосий Търновски от Килифаревския манастир”; на Радка Анчева — “Надписът *Θεωδωσις* върху художествена керамика от Търновград”; на Иван Чокоев и Константин Тотев — “Еврейската общност в Търново и църковният събор от 1359 г.”; на Хитко Вачев — “Съборният храм “Рождество Христово” в Арбанаси”; на Тодор Овчаров — “Евтимиевият манастир край Търновград”.

В секция “Изкуствознание и богословие” Зарко Ждравков чрез похвалното слово на търновския митрополит Игнатий за княз Борис Александрович потърси обяснение за иконографската програма на катедралната църква “Св. Апостоли”. Елисавета Мусакова сравни украсата в “Песнивеца” на цар Иван-Александър със старобългарската традиция. Любен Прашков съобщи за новооткрити стенописни фрагменти (XII в.) от църквата “Св. Никола” в Мелник. Стоян Георгиев разкри влиянието на Търновската художествена школа върху ктиторските портрети в арбанашките църкви. Славчо Вълчанов разисква за исихастки отражения през Възраждането в творчеството на отец Матей Преображенски. Константин Тотев посочи наличието на византийски модели и традиции в приложното изкуство на Второто българско царство. В съпоставка с проблема за второто южнославянско влияние Елена Кондрашкина изясни произхода на руското буквено вземо. Евлוגи Данков се сприя на онтологичния модел в творчеството на св. Евтимий Патриарх Търновски, а Диана Косева-Тотева — на житийния цикъл за св. Йоан Кръстител според късносредновековни паметници от Арбанаси. Николай Шиваров направи идейна съпоставка на Пс. 1 и 2 по тълковни псалтири в България и Русия. Росен Кръстев изтъкна някои особености в интерпретацията на Дърво Иесеево от църквата “Рождество Христово” в Арбанаси. Надежда Илиева откри стиловата характеристика на композицията “Страшният съд” в арбанашките църкви, а Светозара Ръцева — стилистичните особености на стенописите в църквата “Св. Атанасий” в Арбанаси. Иванка Герова напомни за едно рядко произведение на българската дърворезба от XV в. — масичка за свещи от Бачковския манастир. Мария Долмова представи символиката, хералдиката и надписите на средновековни пръстени-печати.

С посещение на Килифаревския манастир завърши програмата на Шестия международен симпозиум за Търновската книжовна школа, който внесе нови знания за времето и културата на средновековна България и нейното участие в духовното развитие на православния свят.

Димитър Кенанов